

**AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING JORIY ETILISHI SHAROITIDA
BANKLARNING CHAKANA XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBAT VA
INNOVATSIYALAR: O'ZBEKISTONDAGI AMALIY HOLAT VA ISTIQBOLLAR**

Isroiljonov Qobiljon

Tashkent International

University 2-kurs talabasi.

Telefon raqam: +998994616355 e-mail: isroiljonov.k55@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17601990>

Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot davrida bank tizimining rivojlanishi axborot texnologiyalarini chuqur joriy etish bilan chambarchas bog'liqdir. Jahon iqtisodiyotining transformatsiyasi, raqamli moliya vositalarining keng tarqalishi va fintech kompaniyalarining faol kirib kelishi banklar o'rtasida raqobatni yanada kuchaytirdi.

Shu jarayonda chakana bank xizmatlari — ya'ni jismoniy shaxslarga mo'ljallangan moliyaviy xizmatlar segmenti — banklar daromadi va raqobatbardoshligini oshirishning asosiy omiliga aylanmoqda. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda bank sektorini modernizatsiya qilish, chakana xizmatlar sifatini oshirish va ularni keng joriy etish bo'yicha izchil islohotlar olib borilmoqda. Mijozlarga qulay, tezkor va xavfsiz xizmat ko'rsatish mexanizmlarini yaratish bank tizimi oldidagi dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Chakana bank xizmatlari asosan jismoniy shaxslar uchun mo'ljallangan moliyaviy xizmatlar majmui bo'lib, ular omonatlar qabul qilish, plastik kartalar chiqarish, kreditlar berish, hisob-kitoblarni yuritish va boshqa xizmatlarni o'z ichiga oladi. Bunday xizmatlar o'ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadi: xizmatlarning iste'molchisi jismoniy shaxslar bo'ladi, operatsiyalar hajmi kichik bo'lsada, soni juda ko'p, xarajatlar ulgurji bank xizmatlariga nisbatan yuqoriroq, xizmatlar esa shaxsiy ehtiyojlarni qondirishga yo'naltiriladi. Bugungi kunda raqobat muhiti banklarni yangi yechimlar izlashga, innovatsion xizmatlarni joriy etishga undamoqda.

Mobil banking, internet banking, onlayn to'lovlar, elektron hamyonlar va raqamli kartalar chakana xizmatlarning asosiy yo'nalishiga aylangan. Shuningdek, mijozlarga qulay interfeys, 24/7 xizmatlar va xavfsizlik darajasining oshirilishi bank imijini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, innovatsion yechimlar chakana xizmatlar bozorida raqobatni yanada kuchaytiradi. Buyuk Britaniya bank tizimida raqobat asosan mijozlarga qulay shartlarda kreditlar berish va overdraft tizimini joriy etish orqali namoyon bo'ladi. Overdraft — bu mijozning joriy hisobida mavjud bo'lmagan mablag'ni vaqtincha ishlatish imkonini beruvchi kredit turi bo'lib, uning afzalligi har kuni qoldiq summaga nisbatan foiz hisoblanishidadir. Bu mijozga moslashuvchanlik va qulaylik yaratadi. Germaniya banklari esa o'rta va qisqa muddatli personal kreditlar tizimini rivojlantirgan bo'lib, Dresdner Bank 1500 yevrodan 6 oygacha bo'lgan kreditlarni soddalashtirilgan tartibda taqdim etadi. Fransiyada esa iste'mol kreditlari hajmi so'nggi 15 yil ichida 7,1% ga ortgan bo'lib, bu aholining moliyaviy faolligi oshganini ko'rsatadi. Kreditlash faqat banklar, moliya muassasalari va savdo tarmoqlari orqali amalga oshiriladi. AQShda esa innovatsion to'lov tizimlari, xususan kontaktsiz to'lovlar va mobil ilovalar orqali xarid qilish xizmatlari keng yoyilgan. Har qanday smartfon egasi bank ilovasi orqali to'lovlarni amalga oshirishi, do'stiga pul o'tkazishi yoki xizmatlar uchun to'lovni

bir zumda bajarishi mumkin. Ushbu xorijiy tajribalar bank xizmatlarini soddalashtirish, raqamlashtirish va avtomatlashtirish orqali chakana mijozlar segmentida raqobatni kuchaytirish mumkinligini isbotlaydi.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston bank tizimi jadal modernizatsiyalanmoqda. Respublikamiz tijorat banklari aholiga mo‘ljallangan omonatlar, plastik kartochkalar, iste‘mol va ipoteka kreditlarini kengaytirish bo‘yicha samarali faoliyat olib bormoqda. Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, chakana mijozlarga ko‘rsatilayotgan xizmatlar hajmi yil sayin ortib bormoqda. Mobil banking foydalanuvchilari soni millionlab insonlarni tashkil etmoqda, onlayn to‘lov tizimlari esa iqtisodiy faollikni oshirgan. Prezidentning 2018-yil 23-martdagi PQ–3620-son qarorida bank xizmatlari ommabopligini oshirish, ortiqcha byurokratik to‘siqlarni kamaytirish, hamda zamonaviy to‘lov infratuzilmasini yaratish vazifasi belgilab berilgan edi. Ushbu hujjat asosida bugungi kunda davlat protsessing markazlari ishi takomillashtirilmoqda, bankomat va POS-terminal tarmoqlari kengaytirilmoqda, masofaviy xizmatlarda xavfsizlik darajasi oshirilmoqda va raqamli to‘lov tizimlariga o‘tish jadallashmoqda. Shu bilan birga, ayrim banklarda xizmatlar hali to‘liq raqamlashtirilmagan, ayrim tizimlarda xavfsizlik va uzluksizlik bilan bog‘liq muammolar uchramoqda. Kelgusida esa banklar faoliyatini innovatsion platformalar, fintech hamkorliklari va raqamli mahsulotlar asosida rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Overdraft, byudjet hisoblari, tezkor kreditlar va shaxsiy moliyaviy boshqaruv tizimlari (PFM) kabi xizmatlarni joriy etish chakana sektorni yanada kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda banklarning chakana xizmatlari iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi jarayonida strategik ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, mijoz ehtiyojlarini tahlil qilish, innovatsion mahsulotlarni ishlab chiqish banklarning raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardir. O‘zbekistonda chakana bank xizmatlari bozorining rivojlanishi aholining moliyaviy savodxonligini oshiradi, to‘lov tizimlarini soddalashtiradi, banklar daromadlarini diversifikatsiya qiladi va iqtisodiy o‘sish hamda ijtimoiy farovonlikni ta‘minlaydi. Kelgusida banklar uchun eng muhim vazifa xalqaro tajriba asosida chakana xizmatlar segmentini raqamlashtirish, mijozga yo‘naltirilgan xizmat sifatini oshirish va milliy to‘lov infratuzilmasini jahon standartlariga moslashtirishdan iboratdir.

Manba:

1. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 23-martdagi PQ–3620-son qarori** — “Bank xizmatlari ommabopligini oshirish va bank tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. **O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki** – “O‘zbekiston bank tizimi rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari” (2024-yil hisobot). <https://cbu.uz>
3. **O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi** – “Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank sektorining modernizatsiyasi” (tahliliy ma‘lumotnoma, 2024-yil). <https://www.mf.uz>
4. **National Bank of Uzbekistan (NBU)** – “Retail Banking Services and Digital Transformation in Uzbekistan” (2024-yilgi hisobot). <https://nbu.uz>
5. **Central Bank of Uzbekistan Annual Report (2023)** – “Financial Inclusion and Retail Banking Development”.